

Hetvenkedő

(Önképtörödékek 1.)

Délutánonként kikerékpározgattam a gombosi hídhoz és tanítgattam a cigánygyerekeket. Azon a bizonyos napon is füttyörészve gurultam a vasúti sínek melletti, apró kövecskékkel megszórt vékonyka utacs-kán, és a Szakadályt elérve még le is álltam néhány pillanatra az egyik folt hátán folt-nadrágos atyafival beszélgetni, aki éppen annak előtte rántott partra egy, a csukák szépapjának is beillő, matuzsálem korú ragadozót.

– Eszik a csuki? – kérdeztem. A jobbik fene tudhatja, hogy miért kérdeztem ekkora hülyeséget, hiszen szépen láthattam, hogy eszik a hal, a mellékelt ábra is mutatta.

– Eszik – mondta. Kissé megemelte a lábszárnyai nagyságú édesvízi cápát, hogy jobban szemügyre vehesse. Aztán csak úgy oldalról, az egyik hiányos metszőfoga lyukán át mondta oda, hogy Gyura, a cigánybíró hozzám ment az iskolába, mert nagy dumája lenne velem.

– Jó lesz vigyáznia, tanító úr. Hirtelen haragú az a Gyura, és kés is van nála – mondta az atyafi, aki szemmel láthatólag tudta, hogy ki vagyok.

Nem kis szívdobogással gurultam be a vasúti töltés melletti Cindel-házba. Mit tudhatom én azt előre, hogy mi bujkál abban a bíróban, lehet, hogy valaki telebeszélte a fekete hajtól göndör fejét holmi szármáságokkal, és most eljött győzködni.

Bözsi néni kockás alakja gurult elém. Az iskola-szolga jól értesültségével hadarta a fülemben, ahogy a kerékpárt a vén eperfa árnyékába támasztottam, hogy itt a Gyura bíró, nem tudni ki belőle, mit akarhat, de én csak ne szepegjek a világért sem, amíg őt látom, mert nem egy cigánnyal bánt már el életében.

– Jól van, Bözsi néni, jól van... Ne csapjunk lár-mát, hiszen nem tetőzik a Duna – mondtam. Megindultam a tanterem felé, a járásom magabiztos volt, hiszen én voltam hazai portán, nem a cigánybíró. Hanem Gyura szavai, jóval a bejárati ajtó előtt, leállí-

tottak. Az ajtó nyitva volt, s minden szavát tisztán lehetett hallani.

– Büdös cigók, rám figyelni valamennyinek! Holnap ott akarok mindenkit látni a Fő utcán, söprűvel, lapáttal. Nagytakarítást csinálunk, mert a szarotok mindenfelé büdösül, de majd én megtanítalak titeket rá, hogy nem guggoltok szerteszt, ahova eszetekbe jut. Értitek?

A gyerekek nem szóltak semmit. Csend volt. Jónak láttam belépni.

– *Jó napot, kívánunk!* – *hallatszott a gyerekkórus.*

– Jó napot! – mondtam. A vendégre néztem.

Gyura nagy nehezen föltápáskodott az asztaltól, a kezét nyújtotta, s erről a mozdulatról tudtam, hogy nem kezdődik a látogatás bokszmeccsel.

– Erőt meg egészséget adjon a devla a tanító úrnak – mondta.

– Azzal eddig nem lenne hiba – mondtam.

– Jó volna megbeszélni valamit, hogy mi járta-ba lennék én a tanító úr irányába, de ahhoz négy fülnél több nem köll, hát itt nincs visszakozz, csak előre van.

Megyünk mi ketten, a bíró elől, én utána, olyan pulinyi távolságban. Gyura megy ki a töltésre, halad a töltésen, letér a töltésről az öreg Lengyel Máté bátyó Duna-parti kocsmája felé.

Én szorosan a nyomában. Akár egy puli.

Benyit Gyura, leül, bort rendel. Két litert. Az öreg Máté beszolgálja, hozzá a poharakat. Gyura dönt a borból, közben int a tekintetével felém, hogy utánozzam a munkálkodását. Hát le is utánzom, döntök, kocintunk, iszunk. Mikor Gyura megint döntött, mondom magamban, a jó isten ütött ebbe a cigányba, be akar rugatni?

Megittuk a fejadagot. Az egy-egy litert. Akkor Gyura beintett még két litert. Az öreg Máté beszolgálta, Gyura megdöntötte erdődivel a poharát, aztán lefente bajuszáról a csöppeket.

– Beteg a legöregebb lányom – mondta.

Pislogtam. A lánya? Hát mi közöm nekem a legöregebb lánya betegségéhez!

– Lemhe doktorhoz kellett volna indulnia ezzel, nem hozzám – mondtam.

A fejét csóválta.

– *Maga miatt beteg a lánya – mondta.*

Beütött az istennyila! Mit beszél ez az ember? Észnél van?

Méghogy miattam beteg a lánya? Sose láttam a lányát. Két hete járok ki ide, de én a kölykökön meg Bözsi nénin kívül senkit sem láttam, hogy üssön bele a bíróba a rosseb.

– Halálosan szerelmes a tanító úrba. És az már betegség – mondta, döntött, ivott, intett a szemével, hogy kopírozzam.

– Ott a doktor – mondtam.

– *Csak maga gyógyíthatja bajában – mondta.*

– Sose láttam!

– Látta ű magát. A legkisebb lányt hozta iskolába...

Hát ez van, gondoltam. Fiatal voltam, a jobbik fene akart még nőszülni, nemhogy romaarát vinni a házhoz.

Gyura figyelt.

Nem mozdult a tekintete. Süllő-szemmel olvastott az arcomról, tudott mindent, hogy mi megy végbe bennem ezekben a pillanatokban. Szinte részvétet éreztem ki tekintetéből.

– Nem megy szűzen, tanító úr... A lú az lú, meghozza a konyhára a garast, merthogy vele kereskedek. Nézze ezt a szűrőállót! A benne levő nagy szó, kapaszkodjék a székébe ott az ülepe mellett....

Amolyan elemózsiás tarisznyát tett az asztalra, amilyenben a gombosi halászok szoktak volt harapnivalót vinni a Dunára. Megoldotta a szíjat, hatalmas tenyerével belemarkolt a tartalmába, aztán szép lassan, módosan kihúzta a tarisznyából. A marka telistele volt dukátokkal. Az istenből jutott ez a középkori aranypénzekhez?

– A tarisznya a lánnyal megy – mondta.

Pisloghattam szaporán, mert mindjárt folytatta, nehogy levegőt vehessek.

– Holnap a Nappal érkezzen a portára, tanító úr!

– Minek? – ijedeztem.

– Nem szokta a gyerekeket látogatni? Más tanító csinálja!

Csend. Tudtam, mi a szándéka. Akarta, hogy lássam a lányt.

Csakhogy mindehhez nekem nem volt kedvem.

– Holnap a Nappal várom, tanító úr. És nyolcra, a tanításra a benti iskolába visszagurul, jól tudom. Mert én tudok mindent, én vagyok ezek meg amazok között az a bizonyos. Érti?

Értette a fene. Volt nekem elég bajom, rendesen föladta a leckét, és erre még megkérdezi, hogy értem-e vagy magyarázzon tovább.

Este bekopogtattam Józsi bácsihoz. Meglepődtem, hogy Józsi bácsi semmi meglepődöttséget nem mutatott. Bujkált bennem később annak érzete, hogy az öreg mindent tudott.

– Mentsen meg – könyörögtem és fuldokló módjára kapaszkodtam a lehetőségben, hogy Józsi bácsi tekintélye elég ahhoz, hogy rendbe jöhessen a szénám.

– *Békélj a gondolattal fiam, hogy reggel tiszteld teszed nála, szép nyugodtan lejelentkezel és egyszer meg mindenkorra ezen is túl leszel – mondta.*

Élelegezni is elfelejtettem. Mi van itt, hát ma mindeki megbolondult? Az öreg is arra biztat, hogy csak menjek, de menjek ám, mert csak úgy leszek túl az egészen.

– Nem értem... Egészen összezavarodtam, összezavartak engem ma rendesen. Maga is azt mondja, hogy...

Az öreg kivárt. A módszer tartozéka volt a kivárás, öreg pedagógus lévén jól tudta, hogy idő kell a levegőhöz, a változtathatatlanba való megnyugváshoz; úgy bánt velem, akár a kisdíakkal, amikor elfelejti a leckéjét, nem jut eszébe az indító mondat, s időt kap a gondolkodásra, elmélkedésre.

– Csak nem gondold, hogy a két nép összeveszik egy tanítócska miatt, aki szerencsétlenségére nőtlen s jó parti, hát kapkodnak utána. Igen fiam, holnap kikarikázol és tiszteld teszed a Gyura portáján, aztán elmondod, hogy mire jutottál vele....

Ennyi volt Józsi bácsi részéről az útravaló. Hiába szidtam magamban az iskolaigazgató viselkedését, csak békélnem kellett a gondolattal, hogy egy tanítócska miatt csak nem kaphat hajba a romaság a bentiekkel.

Reggel ébrednem se kellett, mert egész éjjel csak forogtam az ágyban, le se hunytam a szemem.

Harmattal karikáztam ki a Szakadály melletti iskoláig, ott letettem a kerékpárt és mentem toronyiránt, véges végig a cigánytelep utcahosszán, mert az egész település csak egyetlen utcából állott, az

volt a fő- és több mellékutca is, melynek mélyén, kissé kiszögellőben látszott már Gyura putrija.

Az utcán egy lélek se volt. Se gyerek, se felnőtt. Gondoltam, ezek az emberek bizony nem a Nappal kelnek, megvárják amíg a hasukra süt, az meg eszembe se juthatott talán, hogy a bíró rendelte el napestekor, hogy reggel elő ne merészkedjen senki, mert a halál fia lesz.

Gázoltam rendesen az őszi latyakot, fél bokáig ért a dagasztó, de én hősiesen jártam benne. Majd egyszercsak ott álltam előtte, a cifrára meszelt kunyhó előtt s azt mondtam:

– Jó reggelt!

Emberem egy fatörzsből kanyarított fűz-faszeleten ült, előtte alacsonyka kecskelábas asztal volt, szintén kiművelt fűzből, azon egy üveg szintelen ital, két pohár, az egyik megtöltve.

Szemével a hozzám közelebb eső fűzfagyúruire mutatott.

Leültem. Hideg volt. A dunai reggeli szél fölborzolta az idegeim és a hajszálaim.

Gyura öntött a poharamba, kocintott, ivott. Én is emeltem a magamét, és ahogy a számhoz közelítettem a poharat, erős pálinkabűz csapott az orromba. Kukoricapálinka – gondoltam. Ittam, nyeltem a pálinkát, mint a gúnár töméskor a dagadt kukoricaszemeket, aztán egy ideig nem kaptam levegőt, csak hápogtam, mint a partra vetett hal, mint a tegnapi atyafi kapitális csukája, mikor fölmutatta.

Füstölgött mellettünk a törpekemence, amiben valamilyen lángos vagy németlepény-féle sült. A roma asszonyok készítették ezeket a kis kemencéket sárból, és néha több légy sült bennük, mint tészta.

Ahogy elmaradt Gyura részéről a jó reggelt, úgy maradt el belőle a többi szó is, nagyon szófukar volt, és ez nem tetszett nekem, mert csak növelte az idegességemet, mind nagyobb volt bennem a bizonytalanság érzete.

Kiittuk a pohár tartalmát. Fölállt, elkacsmarintotta marha nagy tenyerével az üveg nyakát és a putriba indult.

Fogtam a poharakat és követtem. Újra a puli jutott eszembe, az alázatos és meghunyászkodó jószág. Puli voltam, mert annak kellett lennem.

A konyharész középpont volt, tőle hátrébb a gyerekcsináló szoba, elől pedig a tiszta. Ebben a tisztában körül lehetett nézni, mert valóban tisztaság volt, és annyi szentkép lógott cifra keretben a falon,

mintha a bíró az egész mennyországot begyűjtötte volna a lakásába.

Középpont fonott asztal állt, körül támlás székekkel. Kérdezni se kellett, tudtam anélkül is, hogy ő ügyeskedte össze az egészet fűzfavesszőből. Az ágyak régi kimustrált darabok voltak, lehet hogy az erdődi vásáron vette őket, nem is illettek egymáshoz, mert az egyik diófa ágy volt, a másik pedig vaságy. Előttük a szivárvány színeiben játszó szőnyegek.

Gyura öntött a pálinkából. Ittunk. Mert most már nem volt megállás, itt mindenben vele kellett haladni, a szívremegést máskorra halasztottam.

– Harapnivalót! – hallottam a hangját.

A lány beszolgálta a kiskemence sültötte németlepény-félét.

Csupán néhány pillanatig láthattam, mert gyorsan kipenderült a szobából, de ha hiszik, ha nem, szebb teremtést nőszemélyben kívánni sem lehetett volna. A bíró, persze, furfangos volt, kifigyelte a tekintetemből a gondolataimat, mosolygott a bajusza alatt, és elem tolt a tálat.

– Adjon alapot a pálinkának – mondta.

Forgott a számban a falat, sehogy se akart lemenni a gyomromba, pedig erősen szuggeráltam magamnak, hogy gyerünk, együnk jóízűen, hiszen anyánk sültötte, és most komolyodó tekintettel figyel, miért nem ízlik az étel.

– Hát látta – mondta Gyura.

– Láttam – nyögtem a számban levő dagasztó engedte résen át.

– Holnap meghozza a választ nekem – mondta.

Ivott. Ittam. A gombóc legurult a nyeldeklőmön, levegőhöz jutottam.

– I-igenis – mondtam szinte katonásan, pedig katona se voltam.

Gyura fölállt, s erről tudtam, hogy a vendégeskedés, illetve a háztűznéző befejezve. Indultam utána, ki a putriból, ki a cigánytelepről. Egy árva lélek sehol, de éreztem, hogy a függönyök résén fúrge tekintetek az arcom kémlelik.

A faluban elmondtam az igazgatónak, hogy Gyurával miben maradtunk.

– Mára kimegyek hozzá, arrafelé amúgy dolgozom lenne – mondta.

És kiment a bíróhoz.

Hogy mit mondott neki, mit se, elég az hozzá, hogy egyik délutáni találkozásunkkor, mikor már erősen törtem a fejem a kifogásokon, hogy miért nem jelentkeztem eddig, az én bíróm csak elfordította tőlem

a fejét, még a köszönésem se fogadta. Most itt volt a másik lecke, mit mondhatott neki Józsi bácsi, hogy ennek a nagy darab cigánynak egyszeribe levegő lettem.

– Annak ára van – mondta az öreg. – Majd egyszer beszálsz a közösbe és megtudod sorjába!

Késő ősre járt már az idő, mindenütt köd ólálkodott a lapályosokon, amikor a vadászegyesület tagjai bálát hirdettek. Ilyen alkalomkor kilőttek egy selejtes szarvasbikát, hozzá több nyulat és az egész falu ott volt a vacsorán.

Józsi bácsi az emelkedett hangulatban szólított oda.

– Tanítócskám, most kérdezhetsz – mondta.

– Tudja, hogy mi érdekel, modja már – kérleltem.

– Előbb tisztességesen terítsd be az asztalt – mondta.

Minden üveg helyébe borral teli került. S miközben a szó körüljárt, egyszer csak megszólalt az öreg.

– Fiam, én nem mondtam neki semmi különöset, csak annyit, hogy hagyjon téged nyugodtan, van neked elég bajod, mivel beteg vagy...

– *Én beteg? Sose voltam!*

– Mit mondhattam mást, fiam?

– És... és milyen betegséget varrt a nyakamba?

– *Hát annak is ára van, ha tudni akarod!*

Az üres üvegek helyébe borral teli sorakozott föl.

– Hogy mit mondtam? Csak annyit, hogy vérba-jos vagy...

– De Józsi bácsi! – ugrottam talpra ingerülten, ám az öreg vissza kényszerített.

– *Csak semmi indulatosság, fiam. Sokuknak van odakint ez a baj. Menekült még a gondolatától is, nehogy valaki beüljön vele a családjába. Igazam volt-e, fiam?*

Hidoltalmazó Boldogasszony